

esse evidenter cognoscantur? Quodsi nunc in rationem, cur, quae ita cognoscuntur, ceu certa ab omnibus semper fuerint admitta, & etiam nunc admittantur, inquirere quis velit; facile comperiet, eam aliam non esse, quam quod, quae ita cognoscuntur, ceu vera non admittere haud valeamus, seu quod necessitate quadam naturae quasi coacti pro veris illa habeamus. Unde non video, quid obftet, quominus propositionem hanc: *quidquid omnibus sufficienter expensis ceu verum admittere vi quasi impellimur, certum est*, utpote quae omnis demum certitudinis rationem continet, primum certitudinis principium esse statuamus.

CAPUT V.

DE EVIDENTIA ET DEMONSTRATIONE.

§. I.

Evidentia quid & quotuplex?

Omne evidens esse certum *Cap. praeced. §. ult.* dictum est. Quare quid evidentiae nomine veniat, distinctius nunc erit exponendum. Est autem evidentia juxta definitionem in scholis jam receptam clarus ac distinctus intuitus veritatis seu convenientiae, quae veritatis character est praecipuus; & quia convenientia haec vel inter ipsas statim notiones & immediate, vel mediante primum notionum resolutione, aut unius ad alia quaecun-

que certa relatione distincte innotescit, evidentia quoque vel immediata est, vel mediata.

§. 2.

An & qualem utraque in nobis certitudinem pariat?

Evidentiam in nobis certitudinem parere ex dictis manifestum est. Unde illud modo restat disquirendum, qualem in nobis utraque pariat. Circa evidentiam immediatam, quod illa scilicet certitudinem in nobis metaphysicam & absolutam semper pariat, consentiunt Auctores. Idem de evidentia quoque mediata adseverant alii, aliis id contra negantibus: nobis videtur, quemadmodum id ipsum hic mox dicenda comprobabunt, evidentiam mediatam certitudinem in nobis modo quidem metaphysicam & absolutam, modo solum physicam aut moralem parere; prout nimirum ea, ad quae aliud quid referimus, ac cum illis convenire id deprehendimus, fuerint vel metaphysice & absolute, vel physice solum aut moraliter certa. Sic, quod cum sensatione solum externa connexum esse intelligitur, non potest esse nisi physice certum, utpote cum certitudo, quae per sensum habetur, sit solum physica; nec possit, quod per aliud certum evadit, eo, per quod certum est, majorem habere certitudinem. De sensationibus tamen modo externis haec intellige: etenim quae sensu demum intimo clare percipiuntur, metaphysice seu absolute certa sunt.

§. 3.

De demonstratione universe.

Demonstrare in genere est veritatem quandam adhuc incertam ex veritatibus aliis certis & indubiis legitimo nexu deducere. Veritates illae certae & indubiae, ex quibus alia deducitur, demonstrandi principia *cap. praeced. §. 1.* quae vero ex illis deducta est, vocatur demonstrata; veritas demonstrata evidens evidentia nimirum mediata, ac proinde certa est, potestque exinde principii loco adhiberi in demonstrando. Demonstrandi habitus, seu facilitas quaedam veritates quascunque adhuc incertas ex aliis certis & indubiis deducendi scientia salutatur; scientia igitur, sicut habitus quisunque alius, non nisi repetitis actibus ac frequenti exercitio acquiritur.

§. 4.

De demonstratione a priori & a posteriori.

Demonstrationis variae sunt species, ac primo quidem demonstratio alia a priori, & a posteriori alia est, pro diversitate scilicet principiorum, quae in demonstratione adhibentur. Demonstratio a priori dicitur, in qua principiorum loco non adhibentur nisi veritates modo universales, quales sunt definitiones, axiomata & postulata, vel theoremata etiam & problemata, a priori tamen jam demonstrata. Demonstratio a posteriori vocatur, si loco principii in eam admittatur experientia quaedam, certa tamen; experientiarum autem nomine veniunt cognitiones quaecun-

que intuitivae seu per sensus immediate acquisitae. Demonstratio a priori legitima metaphysicam, a posteriori itidem legitima non nisi physicam parit certitudinem.

§. 5.

De demonstratione analytica & synthetica.

Demonstratio porro vel analytica est vel synthetica. Analytica est demonstratio, in qua a veritatibus specialibus adhuc incertis ad veritates generaliores tamdiu ascenditur, donec ad principia plane certa ac indubia, definitiones scilicet axiomata vel experientias etiam certas sit perventum. In demonstratione autem synthetica a principiis generalibus seu veritatibus quibuscunque certis ac indubiis ad specialia descenditur. Haec, ut a Tyronibus magis capiantur, exemplo illustrabimus: sit itaque demonstrandum, *animam hominis interire non posse nisi per annihilationem*; quod analytice sic demonstrabitur.

Ens simplex interire non potest, nisi per annihilationem;

atqui anima hominis ens simplex est;

ergo anima hominis interire non potest, nisi per annihilationem.

Majorem supponimus esse certam utpote jam demonstratam alibi, aut adhuc demonstrandam;

pbtr min:

Spiritus ens simplex est;

atqui anima hominis spiritus est;

ergo anima hominis ens simplex est.

Majorem denuo aliunde certam esse supponimus;

pbtr

pbtr min:

Omne ens intellectu & voluntate praeditum spiritus est;
atqui anima hominis ens intellectu & voluntate praeditum est;
ergo anima hominis spiritus est.

Major in hoc syllogismo per definitionem spiritus, cujus est convertens, certa est; minor constat experientia.

Syntheticæ hoc ipsum demonstrando ordine, quò sequitur, inverso procedetur;

Omne ens intellectu & voluntate praeditum spiritus est;
Atqui anima hominis ens intellectu & voluntate praeditum est;
ergo anima hominis spiritus est.

Spiritus ens simplex est;
atqui anima hominis spiritus est;
ergo anima hominis ens simplex est.

Ens simplex interire nequit nisi per annihilationem;
anima hominis ens simplex est;
ergo anima hominis interire nequit nisi per annihilationem.

§. 6.

De demonstratione directa seu apodictica & indirecta seu apagogica.

Demonstratio rursus vel directa est seu apodictica, vel indirecta seu apagogica. Demonstratio directa est, in qua veritas adhuc incerta vel no-

tionum resolutione, ve ejusdem ad veritatem quamdam aliam certam & indubiam relatione certo comprobatur. Indirecta est, in qua non ipsa veritas, sed ejus contradictorii falsitas certo demonstratur. Dicitur autem hac ratione veritas ipsa saltem indirecte demonstrari; quia, cum duo contradictoria simul seu vera seu falsa esse nequeant, unius falsitate demonstrata, alterum ut verum sit necesse est. Sic animae immortalitatem indirecte saltem demonstrat, quisquis animam esse mortalem falsum esse evidenter ostendit.

§. 7.

*De demonstratione ordinata & inordinata,
completa & incompleta, consummata &
non consummata.*

Demonstratio in ordinatam tandem & inordinatam, completam & incompletam, item in consummatam & non consummatam dividitur. Demonstratio ordinata dicitur, si judicia seu propositiones omnes eo se ordine excipiant, quo in ratiociniorum serie continentur, secus est inordinata. Completa est demonstratio, in qua omnia demonstrandi principia adcurate indicantur; in qua nonnulla reticentur, incompleta. Demonstratio tandem consummata est, quando & ordinata simul est & completa; quaecunque vero demonstratio vel inordinata est, vel incompleta, consummata non est.

§. 8.

Quaedam corollaria.

Ex dictis ceu corollaria certa elicimus sequentia: Demonstrationem imo absolvi aut consummari haud posse nisi per certam ratiociniorum vel argumentationum rite ordinarum seriem; ex quo porro consequitur, demonstrationem quaecunque consummatam certum syllogismorum numerum complecti; necesse tamen non est, ut in demonstratione etiam verbis expressa propositiones singulae omnesque exprimantur, sed sufficit, si modo rite indicentur, sicut in mathematicis id fieri consuevit.

CAPUT VI.

DE PRAECIPUIS ERRORUM FONTIBUS,
ET DUBITATIONE CEU GENERALISSIMO
EORUNDEM REMEDIO.

§. 1.

*Quod humana cognitio admodum limitata sit
& imperfecta, & ita erroribus obnoxia.*

Quanquam, quod ex dictis constat, scientia seu certa & evidente rerum naturalium cognitione gaudeant mortales; omnem tamen scientiam humanam admodum limitatam ac valde im-